

מאז, כל ריבוי הטוב שכבר היה בה, כנגד זה נתחזק הרע, והוא גבר, וכיון שגבר הרע כנגד ריבוי-טוב-שכזה, הרי היה כחו של הרע רב מאד, ועל-כן נפלה עד מאד.

ומעתה הבה נביט מעט על עצמנו, הרי לדאבונינו נשכח מעמנו לגמרי כי כל עסקו של האדם בימי חייו, הוא, לעמוד במלחמת הטוב עם הרע.

וכי אנו חיים עם האמונה בדברי חז"ל (קידושין ל ב"ב טז) שאמרו, כי אמר הקב"ה "בראתי יצרה-הרע בראתי לו תורה תבלין", -

* * *

וכי כשהננו רואים מישהו שהפסיק מעט מלימודו, או כשאנו עצמנו מפסיקים מעט, וכי תאחו אותנו חלחלה שהרי מעתה הנהו מסור ביד "הרע", ומי יודע לאיזה באר שחת יפילנו?!

והרי "פשוט הוא שאם הכורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להנצל זולתה אינו אלא מועה, ויראה טעותו לכסוף כשימות כחטאו" (מס"י פ"ה).

מוצאי שום-טוב-ראשון דסוכות תשל"ד

בס"ד

נאמר בעת צרה, ימי המלחמה

סד

"אוכיחך ואערכה לעיניך"

והקושי ידועה, הרי יוסף כלל לא אמר לאחיו דברי תוכחה, רק סתם, - "אני יוסף", ומהו הפי' שלא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו?

אלא הביאור כדברינו, כי בשביל תוכחה לא צריך דברים גדולים, קשים וחריפים, רק שהמציאות עומדת מול האדם, וטופחת על פניו.

וכאשר אמר יוסף לאחיו "אני יוסף", הרי תיכף נוכחו לראות ולהבין כל המהלך אשר התנהל כאן, וכמה נתעסקו כל הזמן.

ויותר מזה, כבר לא צריך, ומאליהם נבהלו, ומעצמם, וכמ"ש חז"ל (שפרחו) שפרחו נשמותיהם מהם, שבטי קה!

ועל-זה אמרו ז"ל אוי לנו מיום התוכחה, - עד היכן מגיעים הדברים, כאשר

דברנו כמאמר הקודם, נוראות ענין (תהלים נ. כא) "אוכיחך ואערכה לעיניך", אשר כתובים בזה ב' ענינים, אוכיחך, - תוכחה, ודבר נוסף, ואערכה לנגדך, יערכו לפניך הדין שלך, הפסקים שאתה בעצמך פסקת.

הוא אשר אמרו (כ"ד צג, י"א) "ר' אלעזר בן עזריה אומר, אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה", - כי יש דין ויש תוכחה.

ולא יצטרכו להראות אז להאדם, דברים גדולים ועמוקים, רק "ואערכה לעיניך", - יראו לך הסתירות הקיצוניות בהנהגה שלך, וזה כבר יספיק, התוכחה שלך, והדין שלך.

ושם במדרש, "יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנא' אוכיחך ואערכה לעיניך, על אחת כמה וכמה". עכ"ל.

מעמידים הכל לעיני האדם, והוא רואה בבירור-אור-האמת את כל מהלך חייו!

זכורני, כאשר היינו בקובנא, לפני ל"ג שנים, בצוותא עם ר' אשר קלמן ז"ל [דער גרייסער ר' אשר קלמן], ונכנסו אז הקומוניסטים לליטא, והיה חשש גדול מפניהם.

אמר אז רא"ק, כתוב (תהלים קטו, טו) "השמים שמים לה; והארץ נתן לבני אדם", והיינו, כי הארץ נתונה בידי בני האדם, שהם בעלי בחירה, - ועל כן, עתה, שנכנסו כאן הקומוניסטים, הרשעים הללו, צריך מאד להבהל, כי בעלי בחירה הנם, ובידיהם אנו מסורים.

[**ומוכרחני** להוסיף, שכאשר באתי לווילנא, אמרתי זאת לאחד, ומאד לא רצה לקבל ביאור זה ב"והארץ נתן לבני א", אך כאשר באתי לא", ואמרתי זאת לפני הרב ז"ל, קלס מאד, כי זה הוא אכן ביאור ענין והארץ נתן לבני א"].

וחשבתו, כי בזה נבין היטב, דבר אשר לכאורה תמוה הוא למאד.

שכאשר שבו אחי יוסף למצרים, אחר שנמצא הגביע באמתחת בנימין, אמר יהודה ליוסף (בראשית מר, טו) "מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק, הא' מצא את עוון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו".

ויוסף השיב: "הלילה לי מעשות זאת, האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם", - כזו תשובה הגונה!

ומה עונה לו יהודה? - במקום לקפוץ על המציאה, ולקבל את הויתור של יוסף, - "ויגש אליו יהודה ויאמר" וגו', ואחז"ל (כ"ר צג) שנגש למלחמה, או לפיוס, או לתפלה, היינו

שאם יוסף לא יניח לבנימין לעלות, יגש יהודה למלחמה על מצרים!

ותמוה מה נשתנה כאן, הרי בתחלה אמר יהודה בעצמו ליוסף שכולם יהיו עבדים, ועתה אינו מסכים אפילו לויתור של יוסף?

וראיתי מי שביאר, [והדברים מתאימים לדברינו], שבתחלה אמר יהודה שיהיו כולם עבדים, כי הבין שזהו דין שמים עליהם, מדה כנגד מדה על אשר מכרו את יוסף לעבד, ועל כן עתה יהיו הם עבדים, ולכן קבל את הדין.

אך אח"כ כשא"ל יוסף "אתם עלו לשלום אל אביהם", ורק בנימין יהי עבד, - הרי זה כבר לא דין שמים עליהם, כי בנימין לא היה במכירת יוסף.

וא"כ, אין זאת אלא שאדם רשע, בעל בחירה, מתנכל להרע להם, - וע"כ ניגש למלחמה, או לפיוס.

כי אחר שאין זה דין שמים עליהם, ע"כ ההתייחסות לזה היא שונה. - [ואמנם גם זה הוא בסופו של דבר דין שמים, עצם מה שנמסרו בידיו], - וכאן כבר אפשר להלחם. **זהו** הביאור האמיתי ל"והארץ נתן לבני אדם".

והנה, אמרנו היום בתהלים (פג) [ומוכרחים להתבונן באשר אנו אומרים], - "כי הנה אויבך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש, על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך. אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו. אהלי אדום וישמעאלים" וגו', - כולם רוצים להשמיד, הרי זהו ממש ענין והארץ נתן לבני אדם.

ב"ל יחשבו כי זהו רק פרק תהלים שמפטירים אותו מן הפה ודי, צריך לראות זאת בחיים, כמציאות, ראינו זאת כבר בשנים

לא תיאר שיתכן דבר כזה, אע"פ שכבר היתה אז גזרה בממשלה שלו, לפעול שלא יזכר שם ישראל עוד, ואמנם זה עלה בסוף "ששה מליון יהודים".

ונכון שהרבש"ע מנהיג אחרת, - ש"המה כרעו ונפלו" (תהלים כ, ט), הגויים כאשר הם כורעים, הם נופלים לגמרי ונאבדים, ואנחנו קמנו ונתעודד, אע"פ שנופלים, מ"מ שבים וקמים לתחיה, ועומדים על רגלינו.

אך עכ"פ הרי נופלים! נפלו שלשה מליון ברוסיה, וששה מליון אצל היטלר, הרי נפלו, מציאות היא.

וכאן בארץ ישראל, כבר כמה פעמים, נוסף למה שכל הזמן שנמצאים כאן באר"י, הרי אנו ממש מוקפים ומסוככים בכזה עם רב, "אדום וישמעאלים מואב והגרים", עמים רבים, ... וכולם רוצים ומחפשים דבר אחד, שלא יזכר שם ישראל, כולם מחפשים את הפינה הזאת, ברוסי' חפשו את היהודים דשם, ובגרמניה את היהודים שלהם, וכאן, שוב רוצים אותו הדבר.

ודומני שהיום עוד יותר מאז, כי מי שיודע מה הולך היום בעולם, הרי כמעט כולם נגד ישראל, ולהוציא חלק קטן, כל העולם נגד ישראל, וכולם רוצים אך דבר אחד, שלא יזכר שם ישראל עוד.

עתה, נשאלת שאלה, הלא אנשים מבינים אנו, ולא ילדים קטנים. הרי יודעים אנו מה נעשה כאן, ומה נ"מ אם המערכה היא במרחק מאה ק"מ מכאן. הרי אנו מוקפים, ואוייבים עומדים מוכנים להשמידנו.

וא"כ, מדוע זה אנו רגועים? והרי עוכדה היא שמתהלכים רגועים. איך יתכן כזאת? האם התענה איי-מישהו בגלל המצב? חצי יום מישהו צם? יתנו נא דיין-וחשבון כ"א לעצמו מדוע רגוע הנהו!

הקצרות הללו כאן, אך המבוגרים יותר, להם זו הפעם השלישית שהם רואים מצב כזה.

ר"א-אשר-קלמן אמר זאת על הקומוניסטים במלחה"ע השניה, כאשר הם

באו לליטא, אך הקומוניסטים הרי כבר התחילו לפני חמשים ושבע שנים, [ואמנם זה לא היה קשור בדוקא ליהודים, אך בסופו של דבר הכל מתגלגל אל היהודים], היו אז ברוסיה בערך כשלשה מליון יהודים, ו"אמרו לנו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם י ש ר א ל עוד!" לא באו להרוג יהודים, אך באו לעקור הדת.

ומי האמין אז שכך אכן יהיה, ויעלה זאת בידם, שלא יזכר שם ישראל ברוסיה, שלשה מליון יהודים! הלא מספר נכבד הוא! ומי יכול היה לשער שיצליחו בכך!

מי שזוכר מה היו העיירות היהודיות שם, הקהילות הק', מי שזוכר מה היתה מינסק, עיר ואם בישראל, תורה, ויראת שמים, מה הי' בוברויסק, ולוצק, וכל העיירות, אפילו הרחוקות, קהילות כאלה של יהודים, מי תיאר לעצמו שיכחידו משם שם ישראל?

רק לאחרונה יש איזה התעוררות שם, אך הרי כבר הגיע מצב שאנשים כלל לא ידעו שהם יהודים!! ואין שום זכר ליהדותם.

א"כ הרי יש לנו את המציאות לנגד עינינו, לא סתם "קפיטל-תהלים", רק מציאות חיה!

עתה, הרי לא לחנם אמר רא"ק, כשנכנסו הרוסים לליטא, שצריך להבהל, כי והארץ נתן לבנ"א, ואי אפשר כלל לתאר את אשר יכול אדם - בעל בחירה - לעולל.

ואח"כ, כאשר עלה היטלר לשלטון בגרמני', ועקרו משם אז יהודים רבים, וכשנכנסו הבולשוויקים, הרי נרשמו כולם לחזור לגרמניה, שש או שבע מאות אלף יהודים נרשמו לחזור לגרמניה! כי אף אחד

אך, התשובה הרי פשוטה היא, [איני רוצה לפגוע באף אחד], הציבור רגוע משום שמסתמכים על "כחי ועוצם ידי"!!!
מסתמכים על כך שאנו חזקים.

יחשוב נא כל אחד היטב לעצמו, בעמקי נפשו, מדוע רגוע הוא, ויראה כי אמת אנו מדברים. - "אנו חזקים ואין מה לדאוג!"

וכאן באה התוכחה הגדולה, - איך לא יתבייש האדם מעצמו גופא, הרי ישאלו אותו, מה-נפשך, אם אכן סומך הנך על כחי ועוצם ידי, אם סומך אתה עליהם, מדוע באמת רגוע הנך? האינך חרד לשלומם?

וכאשר יתנער האדם, ויתעשת, לחשוב כי ח"ו לומר שסמוך הוא על כחי ועוצם ידי, כי הרי ודאי סומך הוא על הרבש"ע.

עתה הרי נשאל אותו, האם לכן רגוע הוא? הרי אם היה "צריך" לסמוך על הרבש"ע, הרי היו מתהלכים אובדי עצות, - רח"ל כשיש חולה בבית, [א-אייגנער] הרי מסתובבים בלי ראש, רצים לתת צדקה, רצים ומחפשים מה לעשות, פעם היו עולים ופותחים את ארון הקודש - [רייסן דעם ארה"ק] ופורצים בבכיות נוראות, - איפה כל זה עכשיו?? - סומכים על הרבש"ע? הרי ברור כי סומכים על כחי ועוצם ידי.

וכאן התוכחה, כאן הסתירה, אם סומכים עליהם, מדוע באמת רגועים, איך לא דואגים? אוי לנו מיום התוכחה כאשר יראו לאדם את הסתירות אשר בתוכו, והסתירות בהתנהגות שלו, במעשים שלו, כאשר מדברים על זה, הוא חושב כך, וכאשר מדברים על הצד השני, חושב הוא להיפך, הרי יש לנו להתבייש מעצמנו!

איך זה יתכן לראות חיוך על הפנים בזמן כזה? אם לא שבטוחים, וסמוכים על כוחי ועוצם ידי שיעשה לנו חיל...

צריך להבהל מאד נכח הדברים האלו, במה נכשלים כאן?! הרי כחי ועוצם ידי הוא הדבר הגרוע ביותר, ואנו חיים בזה. כולם. שום הסברים לא יועילו, אנו רגועים. וזה אומר הכל. נורא נוראות.

דבר שני, אשר יש לתת עליו את הדעת, בפרט בזמן כזה, וגם הוא מבהיל כשלעצמו, וזהו ענין "נושא בעול עם חברו" אשר הוא מן הדברים הגדולים והחשובים ביותר, וכמ"ש חז"ל (שמור *). במה שנאמר על משה רבנו (שמות ב, יא) "ויצא אל אהיו וירא בסבלותם", שנתן כתפו לשאת עמהם במשא, פשוט כפשוטו - "נושא בעול עם חברו".

מספרים (עי' החו"מ"א' מ' י"ב) מהסבא ז"ל, שנכנס פעם יחד עם שנים מן הגדולים לבקר חולה, אשר נאסר עליו לזוז במטתו, ורק לשכב על גבו הותר לו. ואחר שיצאו מלבקרו, פנה הסבא לאחד מהם ושאל לו, אמור נא לי, כמה פעמים הנך מתהפך בלילה על מיטתך מצד אל צד? שאלה תמימה כזו, והנשאל תמה על מה ראה הסבא לשאלו כן. והשיב לו הסבא "נודף מזה ריח של רציחה!" [עס שמעקט מיט רציחה!] הרי אינך נושא בעול, הרי ראיתו שהוא שוכב עשרים וארבע שעות במעל"ע, וכל הזמן על גבו, בלי לשנות, האם עלה בדעתך להתכונן מעט בזה? האם חשבת איך חיים כך? ואיך זה יתכן?

הרי לא עלה כלל בדעתך מחשבה זאת, - וא"כ הרי לא נשאת בעול עמו!

ויש לזה שייכות עם רציחה, כי הרוצח, כשעה שהוא הורג, אילו היה בשעת מעשה נושא בעול עם הנרצח, ומרגיש אפילו

יכולים להבין אחרת, וכי נדרוש מהם שיחשבו מחשבות של אנשים גדולים? שיירדו לעומקם של דברים על תפקידם של בני תורה? הרי הם באים מסביבה כזו, אשר מי יודע מה מדברים שם, ואפילו אותם שאינם מדברים, הרי לא קשה לדעת מה נעשה ומתחולל בלבם פנימה, ובפרט אם הם רואים אחרים המסתובבים חפשי, הרי עוברים א"כ על לפני עוור לא תתן מכשול!

דברנו משלשה דברים נוראים, אשר כל אחד מהם נובע מעמקי פנימיות נפש האדם. **ואם** אמנם ישנם חטאים שהם בחיצוניות, וכמו שביארנו כ"פ, אך דברים אלו הרי הם פנימיים! ומן הלב הם נובעים, ומכאן חומרתם הנוראה.

אף נהגנו כשורה, והיינו חיים ומרגישים את המצב, ונותנים לב על כל צדדיו עם הבחינות שהזכרנו, הרי היה עלינו לחשוב בזמן הזה איך מקיימים שמחת יו"ט, ובאיזה דרכים מותר לקיים השמחת יו"ט בלי לעבור על ענינים אחרים.

הרי אלו צריכים להיות הלכיה-המתשבה עכשיו, - וכי עלה זה בדעתו של מישהו? **מחד** גיסא רגועים, ולכה"פ אילו היו רגועים מבטחון על הרבש"ע, החרשנו, אך הרי רגועים מבטחון עליהם, על הנלחמים שם. ומאידך, לא משתתפים ונושאים בעול עמם, - בכאלה סתירות חיים אנו!

הרי כשיוכיחו ויראו זאת לאדם, יתבייש מעצמו.

יראו לו איך הוא מתנהג לגבי דבר פרטי שלו, כשלוקחים את שלו ואבא שלו, איך הוא מרגיש אז, [באים מחו"ל ומתחננים ורועדים, כך נראה מי שיש לו שייכות לענין]. וכיצד מתנהגים אנו, בשעה שאנו יודעים כי "והארץ נתן לבני אדם"??!

מעט מצערו של הנרצח, מה עובר עליו עתה ברגעים אלו, הרי בשום אופן לא היה מסוגל להרגו!

הרי גם לרוצח יש לב, אלא זה כלל לא עולה בדעתו, כי הוא בעיניו כהורג זבוב, אשר אינו מרגיש כלום!

ומי שאינו נכנס ומרגיש מצבו של השני, ריח של רציחה יש כאן! כי תכונה זו, אצל הרוצח משכנה!

סיפר לי אחד, שהיה כאן, אב לשני בנים, אשר הוא בוכה בלי הרף, כי לקחו את בנו, מי יודע לאן. וסיפר כי במקום שהוא מתגורר, אי אפשר אפילו להכנס לחנות לקנות משהו. שום דבר אינו מונח בראשם, רק הדאגה הנוראה לשלום הילדים... כך נראה מי שיש לו בן שם, מתהלכים מבולבלים, ונשים יושבות ובוכות, כי זה שייך ונוגע להם.

אך מי שאין זה נוגע לו באופן קרוב ואישי, הוא אינו מרגיש דבר, - ובזמן שאותה אשה הרי לא תעלה חיוך על פניה, ואותו אב, לא ייראה חיוך על פניו.

הרי לו נשאנו בעול עמם, הלא גם בנו היה שינוי משהו. הרי לקחו מכל הבתים! ספר לי מישהו מירושלים, כי בבית שהוא מתגורר, בית גדול עם הרבה דיירים, ונשארו שם רק שני גברים. שהם בני חו"ל. וכל השאר נלקחו לחזית, מי יודע להיכן! היתואר לנו דבר כזה?! הרי בעליל נראה כי אין אנו נושאים בעול עם הכלל, ואין הדבר נוגע לנו.

עתה יש להתכונן בדבר שלישי, הרי עוברים על "לפני עוור לא תתן מכשול", כי אותו אב, ואותה אם או אשה, אשר לקחו את יקיריהם, ואין הם יודעים משלומם, כאשר הם רואים ברחוב שאחרים מתהלכים חפשים, הרי [נעבך] מכשילים אותם בשנאה, ובדבורים רעים, והרי הם מוכרחים להרגיש כך, אין הם

מרורות למו, חמת תנינים יינם וראש פתנים
אכור". [איני מתכוון ח"ו], הלב, לב האדם,
הרי הוא השדה, וממנו צומח הכל, ואם זרוע
בשדה סדום ועמורה, מה צומח ממנו? הרי
צומחים פירות מרים, יין מר, ארס נורא, והכל
הוא כי השדה המצמיח הוא "שדמות עמורה",
לכן מתגדלים שם נחשים מזיקים.

מזה צריך האדם להבהל ביותר, בראותו את
אשר צומח ויוצא מלבו, אם פירות
טובים או ארס רח"ל.

אילו היה הלב כמו שצריך, הרי כבר היו
צומחים ממנו דברים טובים, כבר היו
נושאים בעול, היה כואב הכאב של השני.

הרי צריך להבהל, כי בזמן כזה נכשלים
בדברים רמים כאלו, וכלל אין מרגישים
בהם, "עוון עקבי יסובני" (תהלים מט, ו), רומסים
עיקרים ואין מרגישים, משתכשכים כל הזמן,
(מ-ווייקט-זיך) בכאלו עברות נוראות, לא
יודעים שחיים עם כחי ועוצם ידי, וכלל לא
חושבים כן. ולא יודעים שאין לנו שייכות
לנושא בעול, וגם לא עולה על הדעת שבזמן
כזה, עלולים להכשיל בשנאה בכל צעד
שעושים, להכשיל בעברה כזו נוראה בזמן
כזה! הרי הם אינם מבינים מהו בן ישיבה
[ולא נאריך בזה עתה].

אך צריך לדעת ולהתכונן ברצינות על מה
שאנו אומרים, שאין זה רק פרק בתהלים,
אלא מציאות חיים, כי אנו מוקפים ברוצחים
שרוצים להשמידנו, ומחכים לרגע האחד
המיוחל, שרק יוכלו להפק את זממם.

והרי עתה המצב ברור יותר מאי פעם, כי
כשהיו תחת היטלר לא ידעו מה הולך,
ורק יותר מאוחר נודע הכל, אבל כאן הרי
כולנו יודעים, יחשבו נא היטב את אשר
מתרחש כאן!

אנו עומדים ואומרים תהלים, אלקים אל דמי
לך, אל תחרש ואל תשקוט איל, - מדברים
אל הרבוש"ע, אל תשב שאנן ורגוע, [זאלסט
נישט שווייגען, זאלסט נישט זיין רוהיגן], - הרי
הרבש"ע ישאל אותו תיכף, מדוע אתה רגוע
הנך, וממני אתה מבקש שלא לשקוט? ! כאשר
אתה תהיה לא רגוע, אז גם אני לא אחריש
ולא אשקוט.

הרי דבר ראשון אתה צריך להיות מודאג ולא
רגוע, ומה אתה בא לבקש מהרבש"ע
שלא ישקוט?!

דוד-המלך יכול היה לומר זאת, כי הוא ראה
כל המצב, ובאמת לא היה שקט
בנפשו, והוא היה יכול לומר לרבש"ע אל
תחרש ואל תשקוט איל? - אנו רגועים, ולא
איכפת לנו מדבר, אז לכה"פ ראוי לנו לשתוק,
ולהתבייש לבקש כן מן הרבש"ע!

הרי דבר ראשון, צריך להזיז משהו בנו
עצמנו, לטלטל ולזעזע את הלב, ואז כבר
יפתחו השערים, וכדברינו במ' הקודם. וכמ"ש
הנביא (ירמ' לא, יז) שמוע שמעתי אפרים
מתנודד, משהו זו אצלו, ואז כבר הכל אחרת,
אבל לנו הרי כאילו לא נוגע דבר, ואנו
ממשיכים בשגרת החיים כתמול שלשום, [הנני
מבקש מחילה מן הציבור, איני מתכוון לאף
אחד, אך הרי כך הוא מצבנו].

מי לא מקבל ע"ע תענית כשיש לו חולה
רח"ל, אפילו חולה שאינו מסוכן, ומה
כבר כשיש חולה מסוכן, ומסוכן מאד...

אבוי כמה צריך להבהל ולרעוד מיום הדין
והתוכחה, אם כאלו סתירות יש בתוכנו!

הרי רואים אנו אצלנו את הגרוע ביותר, [איני
מתכוון ח"ו...], את אשר כתוב בשירת
האזינו (דברים לב, לב): "כי מגפן סדום גפנם
ומשדמות עמורה, ענבימו ענבי ראש אשכלות

שרואים עד היכן זה לא נוגע לנו, כי כשיש דבר אישי, הרי לא תתכן התנהגות כזו, לעמוד סתם ולפטפט, הרי אז הוא אינו מפסיק מלימוד, ואם מפסיק, הרי יאמר אז תהלים, אבל לעמוד ולפטפט בקרנות, הרי לא יעלה על הדעת. כי זה נוגע לו, לעצמו ולבשרו, ואז כבר נראים אחרת...

וזוה הכל הוא מן הדברים אשר אוכיח ואערכה לעיניך, - כמה צריך להבהל מזה, יראו לך איך אתה עצמך מתנהג כאשר זה נוגע לך. קשה לומר במה עלינו להתחזק, אך כל יחיד יודע.

אני איני מבין איך ישנים בלילה, [אני זקנתי, ובין כך איני ישן בלילה], הרי כאשר יש ענין אישי כלשהו, המטריד את הדעת, הרי לא נרדמים בלילה.

וכאן, איך נופלת שינה על עינינו? שם עומדים אלפי בנים מישראל [ניידישע קינדער], ונלחמים, וכמה מהם נופלים קרבנות, וכמה מהם נופלים בשדה מתים, ונרקבים, באין יכולת להגיע אליהם ולטפל בהם, ומי יודע כמה וכמה שוכבים שם במצב נורא כזה, שא"א לגשת אליהם, - "ואין קובר" כפשוטו ממש! אין קובר!!! ואיך יכולים להתהלך כאן רגועים?

הבה נקח עצמנו, ונתחזק, ואפילו חיזוק של יחידים ג"כ יכול להציל, להזיז משהו בלב. ואז נוכל לבקש מהרבש"ע אל תחרש ואל תשקוט, אך תחלה, בל נחרש ונשקוט אנו.

אמנם יום-טוב עתה, אך גם ביו"ט צריך לדעת את האמת, כי ראשית כל הצרות הוא, אם אין יודעים האמת.

וגם זאת יש לדעת ולבטוח, שהרבש"ע יעזור, והמה כרעו ונפלו, ואנחנו, אף כי אכן נפלנו, וחזק נפלנו, אך הרבש"ע יעזור שנקום ונוושע, אך לדעת את המצב צריך, ולא לשתוק, לא רק לצעוק א' אל דמי לך, אלא בעצמך אל תהי' דמי, האם רץ מישוהו להתפלל על קברים? [רייסען קברים!]

הבה נתחזק נא, נתחזק באמת, היינו שהחיזוק יהיה בלב, שהלב ישתנה, ואז, כשיתחלף הלב, הפנים, - יצמחו פירות אחרים, ושוב לא יהיו סתירות בתוככי האדם, רק הכל יהיה ברור ומואר, באור האמת. [אך איך משתנים, איך הופכים את הלב?]

איך זה עומדים, - לרגע אפילו - בטלים מכל וכל? זכורני פעם בעיירות, בראש השנה, יום הדין, אשר עומדים ומתפללים כ"כ הרבה, אם היה איזה רגע פנוי, מיד היה מי שישב ולמד, ומי שלא למד, אמר תהלים, אך כולם ידעו שלא עומדים סתם כך בבטלה. וכי יסתובבו "ריקים" [ליידיג] בר"ה? כך היה פעם, כל ביהכנ"ס היה מלא, [היום נהיה עולם אחר].

ואנו, נכון, יפה מאד אומרים פרק תהלים, אבל, ברגעים שלא לומדים, האם עלה בדעת מישוהו לומר תהלים, כוונתי לומר,

* * *

מוצאי שמחת-תורה תשל"ד

בס"ד

סה

מי מטהר אתכם? - אביכם שבשמים!

הכפורים, שיעמוד בה גם אחר חלוף היום הקדוש, - כי באמת, גם אנו, הפשוטים,

דברנו לפני יום הכפורים, כמה צריך האדם להתאמץ לשמור את מדרגתו של יום